

† Jožef Benkovič,

slovenski pisatelj.

Spisal Viktor Steska.

I.

Med Malimi mašami l. 1885. sva šla z bratom na izprehod iz prijaznega Kamnika proti Mekinjam. Nedeljo popoldne je bilo. Ljudje so se večinoma že razšli od popoldanske božje službe, zato je bila pot samotna. Mirno sva se razgovarjala z bratom in zložno stopala proti mekinjski cerkvi. Kar me nekdo od zadaj rahlo potiplje za ramo. Bil sem še neznanec v Kamniku, zato se radovedno ozrem, kdo bi bil. Bil je Jožef Benkovič.

„Kam greš?“ me prijazno vpraša.

„Proti Mekinjam!“

„Jaz tudi. Sedaj med Malimi mašami so ondi shodi.“ —

Takrat sva se prvič srečala z Benkovičem na kamniških tleh. Pozneje sem ga o počitnicah obiskaval skoraj sleherni dan na njegovem prijazno-vabečem domu. —

Na levem bregu Bistrice stojita v Kamniku dve vrsti hiš, med Bistrico in med Starim gradom. Ta del se imenuje Novi trg. Prav ob bregu šumeče reke je posest Benkovičevih starišev. Spredej hiša, zadaj priprave za kuhanje lepa, potem vrt do bistriških valov. Tu — pri hiši se pravi pri Tomanovih — se je porodil Jožef Benkovič 25. svečana 1869. Bil je drugi sin in je imel še šest bratov in dve sestri. Njegova mati Marija, ki še živi, je sestra znanega pisatelja Jožefa Ogrinca.

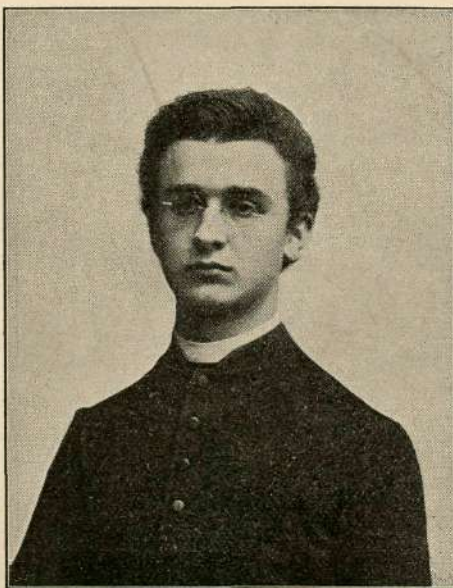
Na Benkovičevo duševno izobrazbo je posebno vplivala njegova mati, ki ga je nagibala že v zgodnji mladosti k iskreni pobožnosti.

Poleg materi pa je bil za svojo detinsko odgojo zelo hvaležen tudi svoji pestunji Katarini Juteršek, katere se spominja v nežnem

spisu „Blagor tebi!“¹⁾

Tu piše o tej zvesti služabnici Benkovičeve

hiše: „Na stara leta so jo porabili še za pestunjo. O, kako skrbno je izvrševala tudi to svoje opravilo! Bila je otrokom pravi angel varih. Zvečer preden so pospali, ni zamudila, da bi jih ne poškopila z blagoslovljeno vodo in jih pokrižala. Potem je z najmanjšimi skupno molila razne molitvice, ko so že sedeli v postelji, govorila z njimi o angelčkih, kako v nebesih pojo in muzicirajo, kakó Marijo kronajo, kako

† Jožef Benkovič.

Bogu strežejo, otroke varujejo in njih molitvice v zlatih skledicah pred njegov zlati prestol nosijo. — O, to so bile res svete zgodbe, ki so prepajale mlade dušice s svetimi mislimi!

Ni čuda, da so jo otroci tudi silno ljubili, nič manj nego svojo dobro mater! Ko se je po dvajsetletnem službovanju prepeljala radi hude bolezni le streljaj daleč v drugo domačo hišo, so spremljevali otroci, njeni varo-

¹⁾ „Venec cerkvenih bratovščin“ l. 1900, str. 83. in nasl.

vanci, voz celo pot, in tako bridko, tako milo jokali, kakor bi jim bila njih lastna mati umrla. Potem so jo obiskavali skoro vsak dan, zdaj ta, zdaj oni, ter jej donašali vse, s čimer bi mogli nje dobro in skrbno srce razveseliti. — Eden izmed njenih gojencev je postal med tem bogoslovec. O koliko veselje je bilo to za njo! Le eno željo je še imela, da dočaka njegove svete nove maše. A božja previdnost tega ni hotela! — Umrla je v visoki starosti 16. rožnika 1890.“

Tako opisuje Jožef svojo vzgojiteljico, kateri je imel gotovo zahvaliti mnogo svoje pobožnosti.

Po prvi domači vzreji vstopi Benkovič v ljudsko šolo v Kamniku. Te šole se spominja s hvaležnim srcem v življenjepisu Jož. Ogrinca¹⁾: „Poučevali so na tamošnji šoli č. o. frančiškani, katerih ljudomilost in požrtvovalnost bode hvaležno pomnil vsakdo, ki je bil kdaj njih učenec.“ Ti so „gojili milo materinščino, ko je drugodi v domovini še bujno procvitalo ponemčevanje. In vendar še vedno kričé, da so samostanske šole tovarne za ponemčevanje! Nepozabljivim kamniškim učiteljem pa, ki so l. 1882. opustili šolo po volji nekaterih nehvaležnih glav, ostaja najlepše spričevalo požrtvovalnosti — dolga vrsta bivših njih učencev, ki so delovali in še delujejo med Slovenci v prospeh sv. vere in mile domovine.“

Ta ljubezen do frančiškanov, ki je poglajala v Benkoviču v zorni mladosti, ni pojenjala vse življenje. Iz nje je izniknilo veliko njegovo navdušenje za redovno življenje in za samostane sploh, navdušenje, ki je rastlo od leta do leta.

Ko je dovršil doma ljudske šole, pošljejo stariši Jožefa v Ljubljano v gimnazijo. Tu se je marljivo učil šolskih predmetov, v prostem času pa zahajal v licealno knjižnico prebirat slovenske knjige. Že zgodaj je začutil v sebi tudi pisateljski poklic.

V peto šolo stopivši pride l. 1884. v Alojzijevišče. Med njegovimi součenci Alojzniki jih je bilo več jako nadarjenih in neka-

teri so tudi že pesnikovali ali v prozi pisali. Odlikovali so se tedaj zlasti Aleš Ušeničnik, Anton Medved in Ivan Toporiš. Da se je med temi mladimi slovstveniki Benkovičeva ljubezen do slovstvenega delovanja še bolj vnela, ni nič čudnega. Kmalu je pričel tudi on priobčevati svoje prvence, in sicer v „Domače vaje“ ter v „Vrtec“.

Kakor je bilo tedaj vse naše slovstvo prepojeno z romantiko, tako tudi prvi Benkovičevi spisi. Mogočno so vplivali nanj spomini na domače kraje in njih starodavno zgodovino. Stari in Mali grad v Kamniku, prijazne Zaprice, nekdanji mekinjski samostan, Žale in pripovedke o teh krajih, vse to je budilo domišljijo mladeničevo. Kot šestošolec je že pisal dolgo povest „Nevesta Kristusova“, ki ji je bilo pozorišče vsa kamniška okolica, zlasti Stari grad. Ko je pozneje jel prav iz tega vzroka temeljiteje proučavati zgodovino kamniško, je dobil še več snovi za povesti, katerih pa večje število ni izdal. Čutil je namreč kmalu, da nam je zlasti treba z našstvenega dela v zgodovini in v slovstvu, da nas same pesmi in povesti ne bodo rešile.

Nekega jutra so dijaki v Alojzijevišču pripovedovali, da je po noči v sanjah zavpil Benkovič: „Živio katoliška cerkev, živeli Slovenci!“ Ne vem, ali more kak drug vzklík ali tudi popis bolje in točneje oznaniti vse njegove mišljenje, srčno koprnenje in tudi poznejše delovanje njegovo — kakor te besede.

Trdno katoliško prepričanje, globoka pobožnost in topla otroška ljubezen domovinska — to so bili že njegovi mladostni vzori, in ti vzori so govorili v poznejši dobi iz njegovih spisov in iz njegovih del.

Da, pobožen je bil dijak Benkovič. Ne le v zavodu, ki izreja bodoče duhovnike, je bil zgled lepega in čistega življenja, še bolj se je kazala njegova značajnost o počitnicah. Šel je vsak dan k sveti maši na Šutno; ob nedeljah je šel od popoldanskega opravila na Šutni še v frančiškansko cerkev, da se je udeležil tudi ondi litanij. Bil je pri vsaki cerkveni pobožnosti v tej ali oni cerkvi, zlasti se je udeleževal porcijunkulske sloves-

¹⁾ „Dom in Svet“ 1890, str. 180.

nosti z vidnim veseljem, saj je bil od 14. leta ud tretjega reda.

Kdo bi se torej čudil, da so ga dijaka ljubili in spoštovali vsi njegovi tovariši? Kako resnično piše ob njegovem grobu dr. A. Ušeničnik!) „Bil je slaboten mladenič, a marljiv kakor čebelica. Njegovo srce je bilo rahločutno; dijaške razposajenosti Jožef ni ljubil; najljubša mu je bila tiha samota. Toda zameril nam ni, če smo bili razposajeni mi drugi; žalile so ga le izkvarjene besede, ker so bile zoprne njegovemu nežnemu verskemu in нравnemu čustvu. Tak je ostal Benkovič vse življenje. Nežno pobožen in kakor čebelica marljiv!“

II.

L. 1888. je Jožef Benkovič z dobro maturo dovršil gimnazijo. Prosil je takoj po maturi v bogoslovsko semenišče, saj ni nikdar dvomil o svojem poklicu. Prvo leto je kot bogoslovec bival še v Alojzijevišču, potem pa se je preselil v semenišče. Učil se je pridno in vadil v pobožnih vajah, zlasti v premišljevanju. Svojo gorečnost je tu podvojil. Poleg težavnih šolskih predmetov se je učil, oziroma je izpopolnjeval svoje študije v domači in cerkveni zgodovini. Doslej je čital večinoma le slovenske zgodovinske knjige: Staretovo „Občno zgodovino“, Križaničevo „Cerkveno zgodovino“ in druge domače knjige zlasti Dimitza, Valvasorja, Mittheilungen des hist. Vereins f. Krain itd. Odslej pa je segel dalje in jel nabirati snovi za kranjsko in sploh slovensko zgodovino na kulturnem in cerkvenem polju. Prilike za to je imel dovolj, ker sta mu semeniški knjižnici nudili mnogo pomočkov.

V „Cirilskem društvu“, to je v pisateljskem društvu bogoslovcev, katerega je bil v semenišču zasnoval rajni dr. Fr. Lampe, je Benkovič pridno sodelaval kot kritik in kot pisatelj. Spominjam se, da nam je čital življenjepis Eneja Silvija in konec l. 1890. obširno razpravo: „Zgodovinski pomen češčenja svetnikov na Slovenskem.“ Prav ta razprava

je pokazala Benkovičevo nenavadno obširno zgodovinsko znanje.

Omeniti moram, da se je Benkovič že na gimnaziji odlikoval kot dober poznavavec slovenskega jezika in kot zgodovinar. V obeh strokah se je izpopolnjeval vse življenje. Slovenščina mu zlasti v poznejših spisih teče gladko in neprisiljeno; zgodovinske študije pa so dobro premišljene in trditve vestno podprte, čeprav bi se jim tu in tam dalo od druge strani kaj ugovarjati. Nedosegljiv je bil Benkovičev spomin v različnih letnicah. Vedel je malone za vse važnejše letnice iz življenja kranjskih duhovnikov in slovenskih pisateljev. V bogoslovju je pridno čital tudi dela Seb. Brunnerja. Ta pisatelj piše jasno, odločno in pogostokrat ostro prijema nasprotnike katoliške cerkve. Njegov zlog je tudi Benkoviču vtisnil svoj pečat.

Da ob tolikem trudu Benkovič ni mogel prav zdrav biti, je umevno. Slaboten je bil že tako vse svoje življenje, pa tudi tako občutljiv, da ni smel slišati o nikaki bolezni. Večkrat je omedlel, zlasti če je videl koga krvavečega.

V četrtem letu so mu naklonili v semenišču dve častni službi; postal je zakristan in knjižničar slovenske bogoslovne knjižnice.

Kot knjižničar se je lotil trdega dela in preuredil pomočjo nekaterih tovarišev knjižnico. Bogoslovci so mu za to delo podarili malo diplomo, ki ga je silno razveselila.

To leto je pričel pisati one zanimive članke (14) za „Slovenca“, ki so zbudili mnogo pozornosti v slovenskem svetu: „Odkod — kako — kam?“ — V pismu z dné 6. prosinca 1892 pa mi naznanja že drugo svojo veliko namero: „Menda sva že govorila o tem, da bi kdo spisal „Življenje svetnikov“ za Mohorjevo družbo. Jaz sem se resno lotil tega. Zajemal bom iz starih latinskih virov te vrste n. pr. Surius, Ruinart, Ribadineira i. t. d. Pisal bi povse le verjetnosti. Opisaval pa pred vsem one svetnike, 1. ki so tu živeli, 2. ki imajo tu relikvije in 3. katere Slovenci sicer mnogo časté. Vsaka knjiga bi obsegala en mesec, torej dvanajst snopičev. Slike bi bile oltarne slike slovenske

¹⁾ „Slovenec“ 7. nov. 1901.

zemlje, to je domačih umetnikov. — S tem bi dobili Slovenci lepo galerijo slik. Na koncu znamenitih svetnikov bi na kratko popisal za naobražence zgodovinski pomen njihovega češčenja, kar bi bilo dobro za zgodovino. Koncem življenjepisa bi pa postavil primeren odlomek iz spisov svetih očetov.“ —

To delo je Benkovič res pričel in nadaljeval zlasti v Novem mestu. Koliko je napredovalo, bo pokazala njegova pisateljska ostalina.

Kakor pa je bil sam navdušen za slovestvo, tako je hotel tudi druge vneti za slovestveno delo. Zato je jel misliti, kakó bi zasnoval nekako zvezo pisateljsko. 18. velikega travna 1892. mi piše: „Pravil sem Ti že, kakó nam je silno potrebna neka zveza somiselnih bivših Cirilcev . . . Če ne bomo skupaj držali, omnes simul peribimus! — Sprva bomo le v neki zvezi, ne v pravi družbi; delovali bomo skupno, vsaj v duhu ter drug drugega podpirali z nasveti in kakorsikolibodi. Vsako leto se snidemo enkrat v Ljubljani, da se osebno pogovorimo o svoji stvari, kako nam postopati v tem ali onem vprašanju, kaj hoče ta ali oni pisati, sploh vsak bi izrazil tu svoje misli in želje. — — — O potrebi te zveze, vem, da ti ni treba govoriti, saj gotovo živo čutiš, kako potrebna nam je medsebojna podpora in zaslomba. Glej, koliko jih je že bilo v seminarju, ki so imeli tu še trdno voljo, a zunaj so vse izgubili. Kakor trdno sem že tolikrat sam sebi zatrjeval, da peresa ne položim iz rok, dokler mi bo meziniec migal, vendar se me v bridkih skušnjah, v žalostnih urah polašča — rekel bi — neka nezaupnost do sebe, češ ali veš, kaj vse te še čaka! Naprej že čutim, da v takih trenutkih mi bo treba pomoči od drugod, od prijateljskih duš. — Prosim, premisli vso stvar in potem mi sporoči, kaj misliš.“ — Žal, da to njegovo društvo, nekaka pomlajena „Academia Operosorum“ ni dolgo živelo.¹⁾

¹⁾ Glej: Dr. Karol Glaser: Zgodovina slovenskega slovstva. IV. del. Drugi zvezek, str. 215 pod črto.

V tem je prišel za Benkoviča toli zaželjeni dan mašniškega posvečenja (23. malega srpana 1892.) in nove maše, katero je pel dan po posvečenju doma v Kamniku. V svoji skromnosti se je bal vsakega posvetnega šuma, a vendar ga je veselilo, ker se je slovesnost lepo izvršila: „Če posežem na novo mašo nazaj, moram reči, da je bilo prav prijetno. Ljudje so bili vsi jako zadovoljni. Svatba je bila doli na vrtu — saj Ti je znano. Le žal, da Tebe ni bilo blizu!“

III.

Važen trenutek za vsakega mladega duhovnika je prejem prvega dekreta in potem prva njegova služba. Benkovič je odšel 6ega kimavca t. l. kapelanovat v Dobrnič na Dolenjskem. Kot Gorenjec ni rad šel: „Udal sem se božji volji. Reči moram, da me menda vprav radi tega podpira Bog, da mi gre vse po sreči, bolje kakor sem si mislil.“ Kraj pa mu ni ugajal: „Le tri prašne okrajne ceste so mi odprte v Trebnje, Žužemberk in Mirno peč. Ne vidim pa drugam nego višnjevo nebo. Oj, blaženi Kamnik! In ako le malo stopim na prosto, obidejo me tožne misli, in hitro hitim nazaj, da se s knjigami zmotim.“ Čutil je hkrati tudi, da nima pravega zdravja: „Spim malo; nobena noč ni mirna. Čutim, da nisem prav zdrav.“

Delal je pa vendarle tudi v Dobrničah na književnem polju. Ker je bil ameriški škof Friderik Baraga rojen v isti župniji, je jel zbirati snov za natančnejši življenjepis njegov. Nekaj študij je priobčil takoj v „Slovincu“, druge je prihranil in jih objavil v „Dom in Svetu“ in v „Koledarju“ družbe sv. Mohorja.

Še eno leto ni bil v Dobrničah (do 26ega mal. travna 1893.), ko ga premesté v Novo mesto za kapiteljskega vikarja. Tu ga je čakalo obilo dela: „Že stanovskega dela imam mnogo, kaj šele drugo! Treba skrbeti za jetnike, ker sem njih kurat, treba zabavati katoliške rokodelske pomočnike v društvenih večerih, treba „Dolenjske Novice“ skoro vedno vse spisati. — Vse moje zasebno delo je zastalo. — In vendar, kakó bi se dalo tu

študirati, ko ima kapitel tako knjižnico! A vse zastoj! Morda v zimskih večerih kaj storim. Sedaj vse stoji, kakor v mlinu, ko vode zmanjka. Niti „Dom in Sveta“ ne utegnem čitati, kaj šele drugo!“ Tako toži 30. vel. srpana 1893.

V Novem mestu je bil prisiljen baviti se točneje s politiko. „Dolenjske Novice“ so pod njegovim uredništvom bile dokaj zanimive. Res, da ga srce ni vleklo na politično polje, a odtegniti se temu delu ni mogel: „Čutim, da politika ni zame, a odtrgati se ji ne morem, v sedanjem položaju pa tudi ne smem.“¹⁾

Jeseni je mogel vsaj deloma zadostiti svoji srčni želji. „Ti pusti jesenski večeri so tudi meni več svobode prinesli, da sedaj vsaj nekoliko pišem. Prav včeraj sem poslal Lampetu prve tri pole o Japlju. — Izročil sem mu tudi sliko † Parapata; tudi njegov življenjepis najbrže priobčim. Sicer imam še to in ono zasnovano; da bi le kaj utegnili! Spisal sem vsaj na kratko zgodovino dobrniške fare. Veliko se res ne more, ker je l. 1718. pogorel ves arhiv. Sestavlil sem, kar sem dobil drugod in v ostalem arhivu, ter spis shranil v tamošnji arhiv. — Za Mohorjevo družbo sestavljam uvod in 1. zvezek „Življenja svetnikov“. Hvala Bogu, da imam tukaj tako lepo knjižnico. Zalotil sem v nji že marsikako knjigo, katero je menda celó Marn prezrl. Sčasoma hočem dovršiti nekaj dodatek Jezičniku.“

Na novo polje je krenil Benkovič l. 1894. — 7. maja t. l. piše: „Jaz pišem še vedno; pišem tako, da nikjer nič ni. Seznanil sem se s P. Gregorijem Müllerjem, cistercijanom iz Mehreraua, ki je urednik „Cistercienser-Chronik-e.“ Nakupil si je vsa dela, ki pišejo o Stični in Kostanjevici, jaz pa sem mu nemčil vse, kar se je o tem pisalo v slovenščini. Sedaj bo sestavljal za svoj list obširno kroniko obeh samostanov. — Pišem še marsikaj, a nič ne gre izpod rok, ker nič ni prostega časa, ki bi kaj zalegel; vse je pretrgano.“

Koliko načrtov se je rodilo v njegovi neprenehoma premišljujoči glavi, kaže pismo z

dné 16. vinotoka 1894: „V prihodnji številki D. i. S. že izide Parapatov življenjepis. — Za prihodnje leto bom spisal življenjepis P. Aleksandra Robleka, slikarja. — Jako rad bi popisal Luko Dolinarja, a ne vem, kje začeti. Za „Dom in Svet“ sem nameraval spisati „Kranjski samostani — gojitelji prosvete“, a uvidel sem, da moram na to čakati še nekaj let, da res kaj pravega napišem. Zato pa bom spisal v kratkem za Slovenčev listek: „Zaton samostanov na Kranjskem“ itd. Sestavljam tudi kapitelsko zgodovino, t. j. zgodovino naše fare. Kanoniki in prošt so za to, da jo izdamo l. 1896., ko se bo slovesno praznovala 400letnica novomeškega kapitla. — Nabiram tudi nekatere manj znane pisatelje slovenske, katerih Marn ni nič omenil. Nabral sem že precej . . .“ Toliko načrtov naznanja v enem samem listu! A takoj nekaj mesecev pozneje (29. sušca 1895.) je razmišljal zopet o novih spisih: „Rad bi sestavil življenjepise Luka Dolinarja, M. Ravnikarja-Požencana in Lovra Pintarja. — Povodom sedemstoletnice sv. Antona, prvega frančiškana na Slovenskem, nameravam spisati nekaj zgodovinskih črtic o slovenskih frančiškanih, ako bom kaj utegnil.“

Vel. travna 1895. je nameraval odpotovati z lovretanskim vlakom v Rim in dalje v Neapol; toda namere ni mogel izvršiti.

Ta čas so mu naložili novo delo: „Sedaj poučujem v šmihelski nunski šoli učiteljske kandidatkinje o slovenski literaturi. To mi jemlje precej časa, a dobro je vsaj to, da sem prisiljen literaturo bolj natančno študirati. Po beležkah bom pozneje lahko kaj spisal.“

Benkovič je v Novem mestu vstajal zjutraj vsak dan ob štirih. A kdor pomisli, da je moral mnogo delati v cerkvi, zlasti v izpovednici; da je moral pridigati, poučevati na dekliški šoli in v jetnišnici; da je moral pisati za „Dolenjske Novice“; da je bil tajnik „Dolenjskega katol. političnega društva“; da je imel mnogo posla v pisarni: ta se ne bo čudil, da tudi ni utegnil pred enajstimi zvečer zatisniti oči. Po tolikem naporu, po mnogih političnih bojih, po bridkostih tudi, ki jih je

¹⁾ Pismo z dné 15. listopada 1893.

„Dom in Svet“ 1901, št. 12.

imel prebiti (radi neke pridige 18. velikega srpana 1895. so ga politični nasprotniki tožili, da ni dober Avstrijec, češ ker se je nepovoljno izrazil o delovanju cesarja Jožefa I.), po pisateljskem natezanju pa njegovi živci še tedaj niso mogli počivati. Spanje ga ni krepilo, in telo, že itak šibko, je pešalo, dokler mu niso moči odrekle popolnoma. Ker ga je politika najbolj vznemirjala, je hotel te skrbi odložiti: „Politiko bom opustil; čim dalje bolj čutim, da nisem zanjo. — Po novem letu bom sestavil življenjepis P. Bernarda Smolnikarja (Kamničana), ki je l. 1842. ustanovil v Ameriki posebno versko sekto, podobno nekdanjim hiliastom. — O zgodovinskem pomenu češčenja svetnikov nameravam sedaj vendarle objaviti spis. Ocenil bom „Proprium Sanctorum“ slovenskih škofij in ga popravil. Spis bo zelo obširen. Tudi o kranjskih samostanih zbiram še vedno gradivo. Mnogo tvarine sem že poslal v Mehrerau P. Gregoriju Müllerju. — Za „Dom in Svet“ mi je doktor Lampe naročil življenjepis Hicingerjev. — O leseni pratiki bom priobčil daljšo razpravo še v „Zgod. zborniku“. — Na mestni hrup se kar ne morem navaditi. Dobro umevam, kako prav je imel sv. Hieronim, ko je pisal: „Mihi oppidum carcer est, solitudo paradisus.“ A kaj čemo, povsod se lahko shaja, za vse pa nikjer ni!“¹⁾

Vendar se je z druge strani tako privadil v Novem mestu, da bi mu bila vsaka selitev neprijetna. Razumel se je izvrstno „z domačimi gospodi“. Pa kapiteljska knjižnica mu je bila tako zelo prirasla na srce. Prav bal se je, da ne bi „že zopet potoval“. No, njegov strah se ni obistinil, ostal je v Novem mestu še skoraj eno leto. Toda na zdravju je pešal čimdalje bolj. Trudil se je, da bi premagal slabosti, a ni šlo. Bil je primoran iti se zdraviti v Kamnik koncem vel. travna 1896. Stanoval je v frančiškanskem samostanu. Zdravil se je po Kneippovem načinu. Počutil se je sicer kmalu boljšega, a docela se mu moči niso vrnile. Glava ga je še vedno nadlegovala in pogosto se mu je zvrtilo.

¹⁾ Pismo z dne 18. grudnia 1895.

IV.

V tem času so mu ponudili upraviteljstvo na Vranji peči nad Kamnikom, kar si je leta in leta želel. Zdravnik pa mu je prepovedal iti na višavo, zato je prosil druge lažje službe. Poslali so ga za kapelana v Podbrezje, kamor je šel 7. kimavca 1896. Toda isti dan, ko je sobo uredil (11. kimavca), dobi poziv, naj odide v Naklo. Bival je v Podbrezjah le devet dni.

V Naklem se je kmalu udomačil, saj so bile razmere zanj prav ugodne: „Kraj lep, fara majhna, vsa v ravnini in skupaj. Tik kapelanije je lep gozd z belimi stezicami, kjer so postavljene klopi. Spomladi in poleti bom kakor v raju.“

Česar si je vedno želel, to se mu je tu izpolnilo: „Tukaj imam obilo prostega časa, žal, da ne smem mnogo brati, še manj pisati, ker moji živci še niso do cela v redu. Pri količkaj duševnem naporu mi šine vsa kri v glavo; sicer pa se počutim dobro.“ Zelo ljubo mu je bilo tudi, da se je tu seznanil s sosednim župnikom, učenim možem Jan. Šaferjem, katerega je posebno cenil.

V Naklem bi bil Benkovič lahko popolnoma okreval, ko bi si bil privoščil miru in potrebnega zraka. Tega, žal, ni storil. Slabosti so se ponavljale. „Sedaj se mi je malo shujšalo menda zato, ker nisem šel skoro nič iz sobe. — Oh, kako rad bi pisal, da bi se kar bliskalo pod peresom, pa ne morem, ne smem. Hujše pokore mi Bog ni mogel naložiti, nego je ta. On že ve, zakaj sem je potreben. Sit nomen Domini benedictum.“¹⁾

Polagoma se mu je zdravje vendar nekoliko zboljšalo. Tu mu pa dojde nepričakovano klic, naj gre za prefekta v ljubljansko Alojzijevejšče. Vedno se je bal hrupa in zato mu tudi v Ljubljani ni ugajalo. Bil je silno občutljiv. Vsak šum ga je prestrašil. Prej vedno tako vesel in ljubezniv, je postal nekako zamišljen in resen. Le redko je bil boljše volje. Svoje dolžnosti pa je vkljub slabostim redno opravljal. Bil je silno vesten. V svojem prostem času pa je pridno pisal. Začel je

¹⁾ Pismo z dne 25. svečana 1897.

sestavljati tedaj dijaški molitvenik „Flos iuvenilis“, ki ga je dal l. 1899. v tisk.

Kakor ni rad prišel v Ljubljano, tako se je kar ni mogel privaditi. Bolezen mu je grenila in oteževala življenje. Prosil je, naj ga premesté nazaj na deželo na kako nepretržavno službo. Dobil je kapelansko mesto v Komendi, katero je nastopil 13. kimavca 1899. Tu je bil zadovoljen in je neumorno deloval v dušnem pastirstvu. Ustanovil je z župnikovo pomočjo Marijino družbo za mladeniče in dekleta in skrbel za versko probudo. Ob nedeljah in praznikih je šel goreči dušni pastir pogostoma že ob dveh zjutraj v izpovednico.

Pa tudi peresa ni odložil iz rok. Lepa knjižnica Glavarjeva in obsežen arhiv sta mu bila na razpolago. Komaj je čutil, da se mu zdravje nekoliko krepí, je začel zopet pisati. „Zbral sem gradivo za življenjepis: Mathias Flaccius Illyricus. Rad bi pokazal, kako je ta mož posredoval med glavnimi nemškimi reformatorji in med slovenskimi odpadniki. Z njim bi lahko osvetlil vso ono dobo ter pokazal, kako krivo se je dosedaj sodilo o našem 16. stoletju. A delo za dunajsko Leonovo družbo mi bo dalo tudi še mnogo posla.“¹⁾ Zadnje besede se nanašajo na spis: „Socialno delovanje katoliške cerkve v ljubljanski škofiji“, ki je bil poverjen Benkoviču od dunajske Leonine.

Istodobno je nameraval pričeti s spisom: „Slovenska domovina v besedi in sliki.“ Z odborom družbe sv. Mohorja je bil že v dogovoru. Začeti je menil z opisom Gorenjske od Radolice do Zagorja ob Savi. Za mariborski list „Voditelj“ je pisal takrat članek: „Ljubljanska škofija in škofijske sinode“ in prirejal že prej osnovani življenjepis hereziarha B. Smolnikarja.

V Komendi se je pa Benkoviču tudi obnovila želja, da vstopi v samostan. Že kot višjegimnazijec je hrepenel po samostanski celici. Rad bi bil vstopil v frančiškanski red, pa stariši so bili drugega mnenja. Ko je nastopil kapelansko službo, so se mu želje po redovnem življenju močnejše oglašale. In

te želje ga niso pustile. Sploh je gojil veliko tiho ljubezen do samostanov in redovnikov. Temu je priča dejstvo, da je stopil v dogovor z menihi cistercijanskega reda, da bi se naselili zopet v svojih nekdanjih samostanih na Kranjskem, bodisi v Stični bodisi pri Kostanjevici.¹⁾ Kako se je razveselil l. 1893., ko so se res jeli oglašati in izražati željo, da si zopet pridobé Stično. Ko so se pa l. 1898. iznova naselili v Stični, tedaj so mu misli uhajale vedno tjadoli. Toda še le l. 1900. dobi od matere dovoljenje za vstop in takoj se oglasi pri knezoškofu za izpustnico iz ljubljanske škofije. Obljubilo se mu je, da bo dobil izpustnico, vendar počaka naj še eno leto. Kakó težko je čakal l. velikega srpana 1901., ko mu je bilo končno dovoljeno zapustiti službo v Komendi in iti za željo svojega srca, dasi je bil v Komendi „tako srečen, vesel in zadovoljen, kakor še nikjer“!

Uredil je svoje svetne stvari in vstopil kot novic pri cistercijanih v Stični. 6. velikega srpana 1901 sva se poslednjič videla. Kot novic je prejel ime brat Bernard. Čutil se je srečnega v beli redovni obleki.

Toda redovno življenje nalaga marsikako zatajevanje. Cistercijani molijo vsak dan ob treh zjutraj zornice. Samostanski prednik je poznal Benkovičevo šibko zdravje, zato mu je dovolil, da sme, celó prosil ga je, naj nekoliko dalje počiva, dokler ne okreva popolnoma in se ne utrdi za vse težave redovnega življenja. A kdo naj pomiri in uteši koprneče srce? Ob treh zjutraj je bil brat Bernard vselej na koru. Jutranji hlad in napor pa sta mu vzela moči in dvakrat so ga morali redovniki odnesti s kora. Prednik mu je svetoval, naj si gre zdravje utrdit na Gorenjsko. Res odide najprej obiskat svojega bratranca, župnika na Jesenicah, Avgušтина Šinkovca, in odtod svojega starega prijatelja, blagega gospoda Blaža Petriča, župnika v Velesovem.

¹⁾ Zlasti po Benkovičevem posredovanju so se zopet naselili tudi kartuzijani v Plettrijah. Upal pa je pokojnik, da bodo še Velesovo in Mekinje zopet dobili v svojo last prvotni lastniki ali vsaj katerikoli redovniki.

¹⁾ Pismo z dne 15. grudnia 1899.

Tedaj so praznovali v Cerkljah tridnevno za sveto leto. Potrebovali so pridigarjev in izpovednikov. Benkovič se ponudi v pomoč. Tri dni je od ranega jutra do večera izpovedoval. To ga je utrudilo hkrati pa se je do cela premrazil. Ko je prišel domov v Velesovo, je moral takoj leči. Poklicali so zdravnika. Bolezen ni odjenjala. Moči so ga zapuščale, spoznal je, da se mu bliža poslednji dan. In res, 5. listopada 1901. okrog 9. ure je izdihnil med vedno molitvijo svojo blago dušo. Dve usmiljeni sestri sta mu stregli zadnje dni. Da je bil dobro pripravljen na sodbo, dokazuje najbolj izrek, ki ga je izustil teden pred smrtjo nekemu duhovniku: „Duhovnik mora vsak dan takó pobožno maševati, kakor bi maševal poslednjikrat...“

Smrt takó mladega, delavnega in blagega duhovnika je pretresla vse njegove prijatelje in znance. Med znance pa smemo prištevati ves slovenski rod, kateremu je spisal toliko lepih člankov.

Ginljiv je bil Benkovičev pogreb 8. listopada. Ob osmih zjutraj so v sprevodu prenesli krsto v cerkev, kjer je opravil prečastiti g. dekan kranjski A. Koblar slovesno črno mašo, g. Avguštin Šinkovec pa mu govoril v slovo. Rajnika so potem prepeljali v Kamnik, kjer ga je pokopal na Žalah preč. g. kanonik dr. Andrej Karlin, ki se je v župni cerkvi z vznesenimi besedami spominjal njegovega življenja in zaslužnih del.

V.

V vsem tem spisu nam je Benkovič izvečine že sam pripovedoval o svojih literarnih delih in osnovah. Koliko je pa dovršil in objavil? Večinoma vse, kar je zasnoval v mlajših letih; le velikih načrtov zadnjih let ni mogel obistiniti. „Življenje svetnikov“, „Socialno delovanje katoliške cerkve v ljubljanski škofiji“, „Mathias Flaccius Illyricus“ in življenjepis B. Smolnikarja so ostali nedovršeni.

Kot knjigo je izdal le dijaški molitvenik „Flos juvenilis“ (Mladiški cvet). Njegovih spisov po raznih listih in knjigah je pa veliko število. Najprej se je oglasil v aloy-

zijeviskih „Domačih vajah“ kot šestošolec. V tem listu je v treh letih objavil: življenjepise svojega ujca Jos. Ogrinca, Jur. Japlja in Aeneja Silvia; dalje črtice: „Življenja pot“, „Vodnikova tobačnica“, „Papeži Leoni“ in „Palma Ilirska“ poleg dveh narodnih pesmi.

V „Vrtcu“ je priobčil pesmi: „Planika“ (1885), „Boj pri Lepantu“ in „Zadnja cvečica“ (1889); štiri basni (1889), povesti: „Skrinja miru in sprave“, „Ne muči živali“, „Milosrčnost“ (1887), „Rožni venec“, „Justin in Justinian“, „Učenec - mučenec“ (1888), „Angelj varuh“ (1889); popise: „Prepelica“, „Mali grad“ (1887), „Mladinoljub“ (Japelj), „Krokar“, „Vrana in kavka“ (1888); sličico „Vstajenje“ i. t. d.

Pri „Dom in Svetu“ je sodeloval od l. 1890. Tu je objavil obširni in temeljiti študiji: „Črtice o rokovnjačih“ (1890) in „Slovenski koledarji in koledarniki“ (1895), nekaj ocen, spis „Kamnik“ in vrsto podrobnih življenjepisov: „Josip Ogrinec“ (1890 in 1891), „Jurij Japelj“, „P. Florentin Hrovat“, „Janez Parapat“, „Jožef Podmiljšak“ (1894), „P. Al. Roblek“ (1895), „Irenej Frid. Baraga“ (1897), „P. Hicinger“, „Fr. Hladnik“, „Matej Froelih“, „Mihael Verne“ (1898), „M. L. baron Rasp in njegova šola“ (1899) in „J. Šlakar“ (1900). V tem listu sta izšli tudi povesti: „Sestra Vincencija“ (1890) in „Gostačeva hči“ (1891). Zadnja je nadaljevanje Ogrinčeve osnove. Uredniku pa je prepustil nadaljevanje druge Ogrinčeve povesti, ki jo je dovršil z naslovom: „Enaki in različni poti“ (1890).

Za „Venec cerkvenih bratovščin“ je spisal 36 življenjepisov naslovljenih: „Častivci in častivke presv. Reš. Telesa“ (1897, 1898 in 1900). Zanimivi so najbolj oni, ki se ozirajo na domače kraje.

V „Pomladnih glasih“ je priobčil l. 1891. spis: „Sveti Alojzij Gonzaga“ in l. 1892. „Krištof Kolumb“.

V „Koledarju“ družbe sv. Mohorja se nahajajo spisi: „Ir. Frid. Baraga“ l. 1898., „Novi slovenski škofje“ l. 1899. in „Opatija Zatičina na Dolenjskem“ l. 1901.

V „Drobtinicah“ je opisal poljudno P. Florentina Hrovata l. 1894.

Knjiga „Spomen-cviete“ l. 1900 je prinesla izpod njegovega peresa „Slovenski duhovniki-gojitelji prosvete“.

V „Zgod. zborniku“ je objavil l. 1891.: „Kronologično vrsto mekinjskih opatinj“, v „Izvestjih muz. društva za Kranjsko“ pa „Kranjski bogoslovci v Rimu“.

Za Glaserjevo „Zgodovino slovenskega slovstva“ je obdelal v IV. delu, str. 246—303 modroslovje, bogoslovje in cerkveno umetnost.

Letos je priredil za mariborskega „Voditelja“: „Ljubljanska škofija in škofijske sinode“. Dospel je do T. Hrena.¹⁾

Za „Slovenca“ je pisal podlistke in članke, in sicer l. 1890. „Srednjeveške božje sodbe“, l. 1891. „Sv. Primož in Felicijan v Slovencih“. Ta spis je izšel tudi v nemškem jeziku v listu, ki ga je izdajala zveza vseučilišnikov za solnograško vseučilišče. L. 1893. je popisal: „Imena papežev po prerokovanju

¹⁾ Čujemo, da je ta spis dovršen v ostalini.

Ured.

škofa sv. Malahije.“ Kot vikar v Novem mestu je pisal šaljive in zbadljive podlistke: „Polimana marela.“

Splošno pozornost so zbudili njegovi politični članki: „Odkod — Kako — Kam?“ l. 1891, „Poglejmo nazaj, da pridemo naprej!“ l. 1894. in „Zgod. drobtine“ l. 1897.

Kot urednik „Dolenjskih novic“ je spisal mnogo člankov zanje.

Zadnja leta je priobčil nekaj člankov tudi v „Slov. Gospodarju“.

Brezdvomno je še kaj obelodanil, česar se pa v naglici ne spominjam.

Svoje spise je podpisoval Benkovič s polnim imenom, s črkami in psevdonimi: *Capricius*, *Čidalaganko* (v „Dom. vajah“), *Tomanov*, *T., B., Primož Futernik*, *J. B.* in *Kriš-kraš*.

Vseh njegovih spisov bi bilo več obširnih zvezkov. V njih je nakopičeno mnogo zgodovinske in slovstvene tvarine, ki izpričuje o vztrajnem delavcu. Bog mu poplačaj trud, Slovenci pa mu ohranimo hvaležen spomin!

Pesem v molu.

Silhueta iz umetnikovega življenja. — Spisal Fr. Ks. Steržaj.

Ej bratje! Vi me poprašujete po mojega življenja dneh; vaše hrepenenje želi spoznati mojo pomlad, moje poletje in jesen?

Čemu? Iskra je izginila v ognju, kaplja je utonila v oceanu — — —

Tako je tudi z menoj.

Dan mojega življenja se nagiblje k molčecemu zatonu; bodi, zapuščam vam te vele liste raz drevo svojega življenja. Kaj vam bodo?

* * *

Jesen je pela elegično pesem minljivosti, trgala zemlji umirajoči kras, ovijala krepke roke krog drevesnih debel in otresala rumenorjavkasto, pikičasto, velo listje s krivenčastih vej. Veter pa je raznašal te liste po

gozdu, po obmejnih travnikih, po zamrlih strniščih. Srebrnosvilnate pajčevine so plule po ozračju kakor bi ga prepletale, kakor bi ga zavijale v svoje rahle, tanke mrežice, ki so se obešale po grmovju, po travi, po preskah in plotovih.

Po gozdu sem korakal, in v meni so vstajali otožni molovi napevi, kipeli so po meni in mi razburjali nemirno dušo, ki je že davno, davno odpela „Requiem“ nad grobom svojih idealov.

Monotono trkanje razboritih žoln me ni vznemirilo, otožna melodija osamljenega drozga me ni motila. Sočutje moje je umevalo naravo, čutilo ž njo, trepetalo ž njo...

Kostanjevo listje je odpadalo, frčalo po zraku, legalo na peščeno pot.